

Zdrava mjesta rada
**SIGURAN I ZDRAV RAD
U DIGITALNO DOBA**

Zapažanja o pitanjima sigurnosti i zdravlja na radu putem digitalnih platformi

Ključne točke

- Rad putem digitalnih platformi sve je češći u Europi i ostatku svijeta.
- Ta vrsta rada može nekim skupinama radnika predstavljati priliku za zapošljavanje ili rad uz veću fleksibilnost.
- Rizici za sigurnost i zdravlje na radu povezani sa zadacima koje obavljaju radnici koji rade putem digitalnih platformi uvelike su slični rizicima povezanim s istim zadacima koji se obavljaju izvan ekonomije platformi.
- Ipak, radnici koji rade putem digitalnih platformi izloženi su nizu dodatnih rizika koji su izravno povezani s prirodom i uvjetima rada putem platforme.
- Vlade, digitalne radne platforme, socijalni partneri i sami radnici koji rade putem platforme pokrenuli su niz inicijativa za poboljšanje sigurnosti i zdravlja na radu radnika koji rade putem digitalnih platformi.

Siguran i zdrav rad u digitalno doba

Europska agencija za sigurnost i zdravlje na radu (EU-OSHA) na razini cijele Europe provodi kampanju za zdrava mjesta rada za razdoblje 2023. – 2025., čija je svrha podizanje svijesti o posljedicama koje upotreba digitalnih tehnologija ima za sigurnost i zdravlje na radu. Ako su osmišljene i provode se u skladu s pristupom usmjerenim na čovjeka te se u skladu s time upotrebljavaju i njima upravlja, digitalne tehnologije mogu biti sigurne i produktivne. Cilj kampanje za zdrava mjesta rada za razdoblje 2023. – 2025. je potaknuti suradnju za sigurnu i produktivnu digitalnu transformaciju rada.

Rastući trend rada putem digitalnih platformi

Rad putem digitalnih platformi relativno je nov način rada koji omogućuju digitalne tehnologije, kao što su osobna računala, pametni telefoni, aplikacije i internetska veza. Definira se kao sav plaćeni rad koji se obavlja putem internetske platforme ili na internetskoj platformi, koja funkcionira kao internetsko tržište koje omogućuje povezivanje potražnje i ponude na tržištu rada u svrhu obavljanja konkretnih zadataka. U okviru tog koncepta rad se može izvoditi u potpunosti putem interneta ili na lokaciji.

Usporedba obavljanja rada putem digitalnih platformi na internetu i na lokaciji

Rad putem digitalnih platformi koji se obavlja na internetu: zadaci se dodjeljuju odgovarajućim radnicima putem interneta i obavljaju u cijelosti ili najvećim dijelom virtualno uz pomoć elektroničkog uređaja na bilo kojoj lokaciji (uglavnom kod kuće radnika). Radnici koji rade putem platforme na internetu uključuju moderatore sadržaja, programere softvera, administrativne radnike i grafičke dizajnere.

Rad putem digitalnih platformi koji se obavlja na lokaciji: zadaci se dodjeljuju odgovarajućim radnicima putem interneta, ali se u cijelosti ili najvećim dijelom obavljaju u fizičkom svijetu, na primjer u javnim prostorima, na cesti ili u poslovnim prostorima klijenta. Radnici koji rade putem platforme na lokaciji uključuju dostavljače, vozače, kućne majstore, radnike u kućanstvu, medicinske sestre i pružatelje skrbi.

U skladu s podacima prikupljenima u anketi EU-OSHA-e „OSH Pulse“ (provedenoj 2022.) oko 6 % radnika iz 27 država članica EU-a, Islanda i Norveške dio svojeg dohotka (3 % radnika) ili većinu svojeg dohotka (3,1 % radnika) ostvarivalo je radom putem digitalnih platformi. Radnici koji rade putem platforme češće su angažirani u širokom rasponu sektora, na primjer u sektorima informacijskih i komunikacijskih tehnologija, tehničkih i profesionalnih usluga, trgovine, prometa, smještaja i administrativne podrške te u prehrambenom sektoru. Iako se udio žena među radnicima koji rade putem platforme povećava, one su i dalje nedovoljno zastupljene u toj kategoriji. Rad putem platforme češće obavljaju migranti i mlađi radnici, posebno kad je riječ o najopasnijim zanimanjima.

Oko 6 % radnika iz 27 država članica EU-a, Islanda i Norveške 2022. ostvarivalo je dio ili većinu dohotka u radu putem digitalnih platformi.

Prilike koje pruža rad putem digitalnih platformi

Rad putem digitalnih platformi smanjuje prepreke za ulazak i povratak na tržište rada te može općenito povećati sudjelovanje na tržištu rada, među ostalim sudjelovanje ranjivih i marginaliziranih osoba. Neke su skupine prekomjerno zastupljene među neaktivnim i nezaposlenim radnicima, na primjer migranti, osobe s invaliditetom i kroničnim bolestima i žene. Kada se zaposle, često budu na radnim mjestima niske kvalitete.

Stoga rad putem digitalnih platformi može biti privlačan kao dodatni ili alternativni izvor prihoda jer se može kombinirati s drugim oblicima rada ili obvezama skrbi za članove obitelji. Osim toga, u okviru digitalnih radnih platformi obično se ne uvode ograničenja u pogledu broja radnika koji se mogu prijaviti, kao ni u pogledu profila radnika, već samo u pogledu vještina koje su potrebne za obavljanje posla. Isto tako, ta vrsta rada omogućuje radnicima da razviju vještine i steknu iskustvo, što im može pomoći da pronađu posao s boljim uvjetima.

Rizici povezani s radom putem digitalnih platformi

Rizici za sigurnost i zdravlje na radu s kojima se suočavaju radnici koji rade putem platforme vrlo su slični rizicima povezanim s istim zadacima koji se obavljaju izvan ekonomije platformi. Na primjer, radnici koji rade putem platforme izloženi su rizicima povezanim s dugotrajnim statičnim položajima tijela, upotrebom neodgovarajuće opreme i upotrebom digitalnih uređaja.

Međutim, rad putem platforme uključuje i dodatne poslove, kao što je provođenje vremena u potrazi za zadacima, te dodatne sposobnosti, na primjer poznavanje tehnologija koje su potrebne za pristupanje platformi. Ta vrsta rada česta je i kod zanimanja koja su općenito rizičnija, kao što su prijevoz i dostava. Više je čimbenika i uvjeta povezanih s radom putem digitalnih platformi koji dovode do dodatnih rizika za sigurnost i zdravlje na radu, zbog čega ih je u okviru ekonomije platformi teže spriječiti i upravljati njima.

Posebni rizici povezani s radom putem digitalnih platformi

- **Nejasan položaj u zaposlenju i ugovorni aranžmani**

U okviru digitalnih radnih platformi radnici se obično klasificiraju kao samozaposleni slobodni djelatnici, što ne odgovara nužno njihovom stvarnom položaju u zaposlenju i radnim uvjetima. Budući da su samozaposleni, radnici koji rade putem platforme sami su odgovorni za svoju sigurnost i zdravlje na radu s obzirom na to da se relevantno zakonodavstvo o sigurnosti i zdravlju na radu u većini država članica EU-a primjenjuje samo na zaposlenike. Osim toga, ti radnici obično nisu obuhvaćeni uslugama prevencije, praćenja i provedbe, isključeni su iz inicijativa socijalnog dijaloga te nisu obuhvaćeni kolektivnim pregovaranjem.

- **Algoritamsko upravljanje**

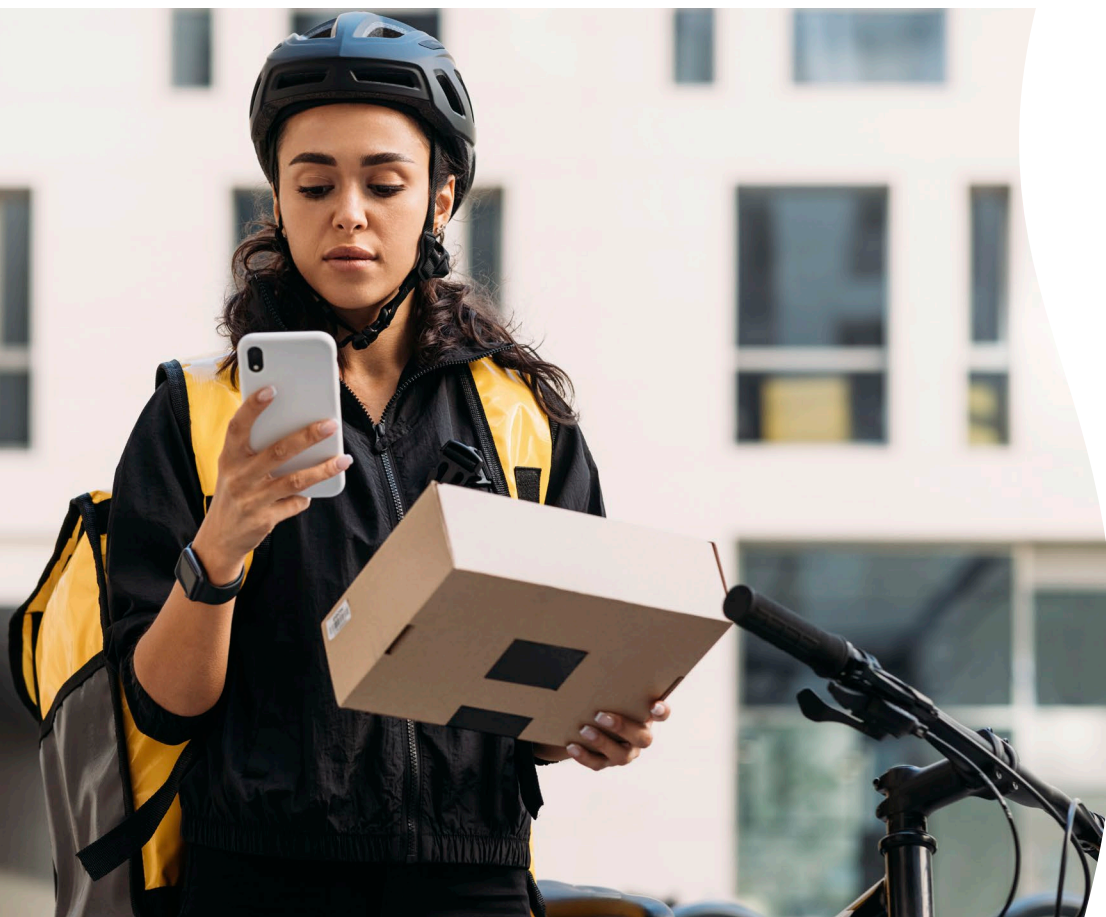
U okviru platformi upotrebljava se algoritamsko upravljanje, odnosno algoritmi za dodjelu zadataka te praćenje i ocjenu radnog učinka i ponašanja radnika. To može narušiti autonomiju radnika, kontrolu posla i fleksibilnost te dovesti do većeg radnog opterećenja, iscrpljenosti, tjeskobe i stresa, što negativno utječe na zdravlje i dobrobit. Algoritmom se radnici rangiraju te im se dodjeljuju nagrade ili kazne na temelju njihova radnog učinka ili ponašanja, što može biti emocionalno iscrpljujuće. Valja spomenuti i čest općenit nedostatak transparentnosti u pogledu načina na koji algoritam funkcionira, što može pridonijeti povećanju nesigurnosti i stresa te biti prepreka sudjelovanju radnika i savjetovanju s njima.

- **Socijalna izolacija, nekonvencionalna radna mjesta i neravnoteža između poslovnog i privatnog života**

Rad putem digitalnih platformi većinom obavlja anonimna i raspršena radna snaga i to uglavnom uz izoliranost, veliku fluktuaciju radne snage, na neprilagođenim radnim mjestima, često koristeći se neodgovarajućom opremom te uz nejasne granice između poslovnog i privatnog života. To može na razne načine utjecati na sigurnost i zdravlje na radu radnika koji rade putem platforme. Problemi koji se često navode uključuju poteškoće sa spavanjem, iscrpljenost, stres, depresiju, sindrom izgaranja, usamljenost, mišićno-koštane poremećaje, nesreće i općenito nezadovoljstvo poslom i privatnim životom. Socijalna izolacija ograničava mogućnost udruživanja radnika koji rade putem platforme, a time i socijalni dijalog, kolektivno pregovaranje i sudjelovanje u razvoju sustava upravljanja sigurnošću i zdravljem na radu. Zbog raspršene radne snage i nedostatka organiziranih predstavničkih tijela teško je promicati osposobljavanje, pristup uslugama u području sigurnosti i zdravlja na radu te inicijative kao što su kampanje za podizanje svijesti i prevenciju.

- **Nesigurnost radnog mjesta i prihoda**

Rad putem digitalnih platformi podrazumijeva znatnu nesigurnost radnog mjesta i prihoda, s obzirom na to da radnici nerijetko imaju malo ili čak nimalo kontrole i pregovaračke moći u odnosu na radno opterećenje i zaradu po radnom zadatku. Nesigurnost radnog mjesta i prihoda prepoznat je psihosocijalni čimbenik rizika povezan s radom.

Djelotvorne prakse za sigurnost i zdravlje na radu putem digitalnih platformi

Donositelji odluka u javnom sektoru, digitalne radne platforme, udruge platformi, socijalni partneri i sami radnici pokrenuli su više inicijativa kako bi spriječili rizike povezane s radom putem digitalnih platformi.

Inicijative na razini politike

Španjolski Zakon o dostavljačima: uvedeno je pravo na algoritamsku transparentnost i pretpostavku nesamostalnog radnog odnosa.

Talijanski zakonodavni okvir i Bolonjska povelja: Bolonjskom poveljom o temeljnim pravima u digitalnom radu u urbanom kontekstu uvedeni su uvjeti zaštite sigurnosti i zdravlja na radu u okviru rada putem platforme, što je pridonijelo pokretanju sličnih inicijativa u regiji Lacij i u Milanu, kao i unošenju izmjena u nacionalno zakonodavstvo.

Francuski zakonodavni okvir: skup zakona, kao što je Zakon El Khomri o borbi protiv prijevara i Zakon o uređenju mobilnosti, kojima se radnicima koji rade putem platforme dodjeljuju zaštita i niz prava, među ostalim pravo na osnivanje sindikata i pridruživanje sindikatu, pravo na isključivanje i na osiguranje od nesreća na radu.

Inicijative platformi i udruga platformi

Glovo, Lyft, DoorDash, Uber, Waymo, Amazon Flex i druge platforme pokrenule su niz inicijativa u svrhu integracije pitanja sigurnosti i zdravlja na radu u rad svojih aplikacija i tehnologija. To pokazuje da platforme mogu aktivno promicati sigurnost i zdravlje na radu putem platforme. Primjeri tih inicijativa uključuju dežurne telefonske linije, službe za pomoć, automatizirane sustave podrške, poruke, naputke i savjete o sigurnosti i zdravlju na radu koji se šalju putem obavijesti i automatiziranih podsjetnika u aplikaciji, forume na razini poduzeća i mjere sigurnosti pri kontaktu s drugim osobama (npr. hitna pomoć ili gumbi za alarm). Drugi primjeri uključuju osiguravanje mreža sigurnosti u obliku osiguranja od bolesti, osiguranja za slučaj nesreće, osiguranja naknada radnicima, zdravstvenog i invalidskog osiguranja, roditeljnog i očinskog dopusta, kao i prilagođenih resursa za osposobljavanje i podizanje svijesti o sigurnosti i zdravlju na radu.

Prakse sindikata i radnika koji rade putem platforme

Sindikati u cijeloj Europi aktivno provode aktivnosti promicanja mjera sprječavanja rizika za sigurnost i zdravlje na radu u okviru rada putem platforme. Primjeri tih aktivnosti uključuju registre i promatračke skupine u pogledu ključnih odredbi radnog prava, socijalni dijalog i dobrovoljne programe povezane s uvjetima rada putem digitalnih platformi, alate za osposobljavanje namijenjene sindikatima i zbirke primjera dobre prakse za sprječavanje rizika za sigurnost i zdravlje na radu. Inicijative provode i radnici koji rade putem platforme, na primjer u obliku neformalnih razmjena informacija o pitanjima povezanim s radom među kolegama. Kanali koji se najčešće upotrebljavaju jesu forumi za razgovor, društvene mreže i interakcije uživo. Druge inicijative uključuju neformalne sigurnosne mjere i mjere opreza za zaštitu radnika od rizika specifičnih za određene zadatke.

Inicijative utemeljene na socijalnom dijalogu

Socijalni partneri održali su pregovore i postigli dogovor o nekoliko inicijativa. Kolektivni ugovori pokazali su se kao djelotvoran alat za osiguravanje osobne zaštitne opreme za dostavljače u skladu s nacionalnim nadležnostima i za poboljšanje radnih uvjeta radnika koji rade putem platforme. Na primjer, pregovorima između danske platforme za usluge čišćenja Hilfr i danskog sindikata 3F sklopljen je revolucionaran kolektivni ugovor kojim se promiču dostojanstven rad i naknada za bolovanje te koji uključuje dodatak za dobrobit radnika, koji predstavlja svojevrsnu dodatnu naknadu koja se može usporediti s uvećanjem plaće za rad u opasnim uvjetima.

Izvori

Pogledajte sav povezani sadržaj povezan s prioritarnim područjem „Rad putem digitalnih platformi“:
<https://healthy-workplaces.osha.europa.eu/en/about-topic/priority-area/digital-platform-work>.

Pregledajte sve publikacije o ovoj temi:
<https://osha.europa.eu/en/publications-priority-area/digital-labour-platforms>.

Tematski odjeljak EU-OSHA-e o digitalizaciji rada i njezinim posljedicama za sigurnost i zdravlje na radu:
<https://osha.europa.eu/en/themes/digitalisation-work>.

Psihosocijalni problemi i promjene u svijetu rada:
<https://oshwiki.osha.europa.eu/en/themes/psychosocial-issues-changing-world-work>.